

LLETRES

Cenacle, Ciutat, Bages i altres revistes formen una rica tradició oblidada de revistes culturals manresanes que van tenir un fort ressò fora de la ciutat

Record dels cenacles oblidats

Manresa ha abandonat en l'oblit una rica tradició de publicacions culturals

MANRESA
EUDALD TOMASA

La ciutat de Manresa conserva una tradició molt poc coneguda de revistes culturals que es remunta al segle XIX i que continua vigent fins a l'actualitat. Des dels remots antecedents de la Revista Catalana (1880-1882) i el Setmanari Català (1890-1897) —ambdós inspirats en la revista La Renaixença— fins a les actuals revistes Faig-Arts i Dove-lla, la capital del Bages ha disposat de publicacions d'elevat interès, tant pel nivell dels seus continguts i col·laboradors, com per la difusió que, malgrat la seva circumscripció local, tingueren en l'àmbit català. Revistes com Cenacle i Ciutat, d'abans de la guerra civil, demostraren com una ciutat petita pot contribuir en el conjunt d'una cultura amb aportacions interessants. La revista Bages, als anys cinquanta, representà al seu torn una iniciativa per redreçar la vida cultural d'una ciutat que la guerra civil havia anihilat.

Totes elles, amb els seus alts i baixos, amb els seus problemes de continuïtat i regularitat, i òbviament de finançament, dibuixen tanmateix una tradició que s'ha anat renovant, incorporant periòdics les noves generacions d'artistes, intel·lectuals i dilectants, i que ha creat un teixit cultural que, si a voltes no és molt evident, sí que es pot concretar en fets, noms i publicacions. Una tradició, però, que a causa dels avatars de la nostra cultura i per una rara tendència general a l'oblit ràpid, ha quedat diluïda en prestatges polsegosos i en alguna escadussera biblioteca particular.

Cenacle, Revista Cultural

La primera gran revista cultural del segle XX a Manresa és Cenacle. Es tracta d'una revista que sorprèn tant per la increïble qualitat i nivell de les seves col·laboracions com per l'hàbil aprofitament de la precarietat de mitjans que patia la revista en tots els seus nivells. El primer número data de desembre de 1915, i el darrer es publicà el novembre-desembre de 1917. Dos anys justos, i encara amb una interrupció de cinc mesos, que donaren a llum 19 números.

Cenacle és la primera temptativa sorgida d'uns joves amb

ambicions literàries per renovar la vida cultural i espiritual de la ciutat. Aquest grup, encapçalat per Fidel Riu i Dalmau, poeta i periodista, i també per Ignasi Armengou —que s'exilià a l'Argentina, on morí—, no només tingué cura de la redacció de la revista, sinó també d'impulsar diverses campanyes ciutadanes com ara la reivindicació d'una biblioteca popular i un institut d'ensenyament secundari (el que seria més tard l'institut Lluís de Peguera). Curiosament, aquests impulsors no eren més que uns nois que no arribaven als vint anys. Així, la revista desaparegué quan els redactors van haver d'abandonar la ciutat per fer el servei militar. I malgrat tot, no es tractava en cap moment d'una revista juvenil, sinó, al contrari, d'una publicació d'inquestionable maduresa.

Cenacle era editada per la impremta d'Antoni Esparbé, i impresa en «autèntic paper d'estrassa», encara que la composició, la tipografia, i un dibuix de Damià Canyelles que donava un to elevat a la coberta, feien l'efecte que es tractés d'una imitació.

Fidel Riu explicava, molts anys després, en una sèrie d'articles que publicà a la revista Bages, com es feien els números de la revista: «ens reuníem la tarda dels dies festius, quan no anàvem d'excursió, en una petita sala al soterrani de la impremta que ens servia de sala de redacció, on guardàvem les revistes, llibres, i aquelles publicacions que ens remetien de bescanvi».

Però, com dèiem abans, malgrat la joventut dels redactors, la revista assolí una qualitat excel·lent. Nascuda després de l'aparició de La Revista, de Josep M. López-Picó i de Joaquim Folguera, Cenacle rebé sempre el suport del grup noucentista barceloní. L'objectiu de Cenacle, expressat al primer número, era clar: «fer que els nostres compreguin l'obra espiritual que actualment desenvolupa Catalunya en l'aspecte múltiple i divers de les seves manifestacions culturals i artístiques». Eugeni d'Ors felicità l'aparició de

Imatge gràfica de la revista Ciutat, Ideari d'Art i Cultura, editada a Manresa entre 1926 i 1928

la revista des del seu «Glosari» bo i afirmant que «la revista és ben orientada, serena, senzilla, amb indicis de fina maduresa d'esperit en sos redactors, amb revelacions d'exquisida cura en la confecció i la tipografia». També l'aplaudiren Joaquim Folch i Torres i Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost). D'aquesta manera Cenacle s'entroncava amb un conjunt de revistes que «comencen de formar en el cel intel·lectual de Catalunya una brillant constel·lació».

Gràcies a aquesta adscripció estètica, cultural, però també política —no oblidem que el Noucentisme té també una dimensió política, concretada en Prat de la Riba i la Lliga Regionalista—, la revista tingué sempre el suport d'aquest influent grup de barcelonins, noucentistes: Ruyra, Bofill i Mates, Josep Carner, López-Picó, Joan Alcover, els joves Carles Riba, Carles Soldevila, Sagarra, Marià Manent, Clementina Arderiu, i d'altres intel·lectuals com Rovira i Virgili, Folch i Torres, Folguera, etc.

Revista Ciutat

Cenacle, doncs, té el seu mèrit principal en la superació del pro-

vincianisme: ser una revista cultural local però en absolut localista; contribuir des d'una ciutat de l'interior, allunyada de la capital, a un objectiu comú d'àmbit clarament nacional.

Una cosa semblant succeïx amb la segona gran fita de la tradició de publicacions culturals manresanes: la revista Ciutat. Si la primera d'alguna manera s'alineava en el context militant del noucentisme, Ciutat, en canvi, és fruit d'un altre moment cultural: un moment de consolidació en tots els àmbits, a desgrat de la situació política adversa, la Dictadura de Primo de Rivera. La revista es publicà entre febrer de 1926 i 1928, i en sortiren vint números.

Els redactors eren fonamentalment els mateixos que a Cenacle: Fidel Riu i Ignasi Armengou. Però ara havien canviat dues coses: el patrocinador i la línia. Ciutat era editada per Ramon Torrà, que havia adquirit la impremta de Sant Josep, i gaudia d'unes possibilitats tècniques superiors a les que havia mostrat Cenacle. La revista, ara, reproduïa il·lustracions i fotografies amb gran qualitat —alguna, com la maqueta de l'Exposició Universal de Barcelona de 1929, fins i tot en color—, cosa que li permetia parlar amb més possibilitats d'altres matèries que les estrictament literàries. Així, la revista, com versa el subtítol, es convertí en una revista d'art i cultura, entenent el segon concepte en un sentit ampli atès que també parlava de temes científics —amb col·laboracions molt interessants, per exemple, de Pius Font i Quer.

L'objectiu de la revista era el que manifestaven al primer número: «Manresa —i ens dol de dir-ho— en el concert de les ciutats catalanes que han palesat llur fervor per les activitats intel·lectuals o artístiques, ocupa un lloc ben secundari. No volem escatir les causes d'aquesta apatia, puix que tothom les sap i més els que es troben en la fretura de viure en un lloc essencialment mercantil i industrial com el nostre. Anem, per tant, a remoure el caliu un xic somort

que anteriors temptatives deixaren colgat». En això es referia a Cenacle.

La revista que en sortí disposà igualment, al costat de les firmes manresanes, de les col·laboracions d'insignes intel·lectuals catalans. Així, per exemple, Rafael Benet hi aportava cròniques artístiques, com també Sebastià Gasch. Farran i Mayoral hi desenvolupava un espai de crítica literària. Les col·laboracions literàries eren les dels noucentistes abans esmentats, però el ventall s'obrí a d'altres escriptors: Puig i Ferrer i Víctor Català, en la narrativa; Bofill i Ferro, Josep M. Junoy, Josep Lleonart, Ventura Gassol i d'altres, en poesia. També s'hi troben articles de Manuel de Montoliu, Agustí Esclasans, Lluís Nicolau d'Oliver, etc. El lúcid manresà Vicenç Prat hi publicava els primers articles.

Aquestes revistes cabdals, però, no foren les úniques. Així, per exemple, el Butlletí del Centre Excursionista, extingit amb l'esclat de la guerra civil, també gaudí de col·laboracions interessants i féu com de baix continu en la divulgació cultural. Revistes més esporàdiques, i no per això menys interessants, foren la revista Ara, una revista d'avantguarda impulsada per joves escriptors i pintors; L'Om, una combinació de revista cultural i satírica; o la Revista Il·lustrada Jorba, editada pels magatzems Jorba.

Bages i la postguerra

La guerra civil i la postguerra estroncaren de socarrel el clima cultural que, de mica en mica, s'havia anat forjant a Manresa. Alguns dels primers impulsors havien desaparegut del mapa manresà: Fidel Riu, per exemple, havia establert el seu exili interior a Barcelona; Ignasi Armengou s'havia exiliat a l'Argentina. Els més joves, Vicenç Prat i Amat i Piniella, que n'haurien estat els continuadors naturals, també foren expulsats per la guerra i la persecució feixista. Manresa havia quedat culturalment decapitada.

D'aquí el mèrit dels integrants de la revista Bages, que forçosament en castellà tingueren la iniciativa d'incidir en la vida ciutadana amb una publicació que ara s'emmirallava —ho revela l'estructura i l'estil— més aviat en la revista Destino. Bages, així, pre-

El poc suport social i institucional, els avatars polítics i els problemes financers són la causa majoritària de la durada relativament curta de cada projecte

LLETRES

Entre les revistes del segle XX ja desaparegudes en destaquen, per la seva qualitat i abast, tres: la revista *Cenacle*, la revista *Ciutat* i la revista *Bages*, les dues primeres en català i l'última en castellà. En el seu conjunt revelen una vida cultural interessant i, en general, revelen un esperit força cosmopolita. En l'actualitat dues revistes en continuen els passos: *Faig-Arts*, revista d'abast català centrada en literatura, i *Dovella*, d'abast comarcal, especialitzada en història.

nia l'aire de magazine cultural, centrat temàticament a Manresa, però amb constants penetracions en la cultura catalana i aproximacions a la mundial. Bages, a més, tingué el mèrit d'obrir les portes a les noves fornades intel·lectuals de la postguerra. En són un cas, per exemple, les col·laboracions dels nous crítics literaris catalans, o bé les aportacions de novetats a Manresa, com el recentment traspassat Josep Junyent.

La revista era impulsada per l'Associació d'Ex-alumnes de l'Institut Lluís de Peguera, i es publicà, amb una periodicitat mensual, entre gener de 1953 i desembre de 1963. El resultat fou l'aparició de 130 números.

L'estructura de la revista volia recollir les diverses facetes de la cultura. Així, al costat de les cròniques de la *vida ciutadana*, s'hi publicaven articles de fons i seccions habituals sobre cine, teatre, literatura i esport.

La represa cultural de la transició

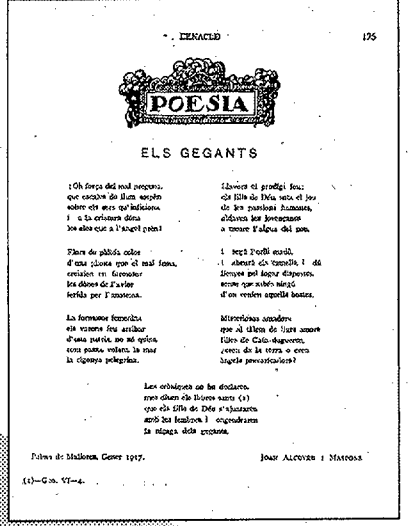
Després de la desaparició de Bages, s'obria un llarg parèntesi en què no va destacar cap publicació de relleu. L'any 1975, però, apareixia el primer número de la Revista literària Faig. Era una revista literària amb un format senzill que amb el temps aniria millorant substancialment fins a canviar de format i d'orientació per convertir-se en *Faig-Arts*. A les seves pàgines s'han publicat articles fonamentals per a la crítica literària i la història de la literatura. Darrerament ha iniciat una col·lecció de llibres sobre crítica literària. Joan Badia, en un opuscle publicat per la mateixa revista, analitza en detall la seva evolució.

D'abast més comarcal, i especialitzada en temes d'història i història de l'art, el març de 1981 apareixia el primer número de *Dovella*, l'altra revista cultural important actualment viva. De periodicitat trimestral, ha evolucionat pel que fa a l'equip de redacció, al format i continguts.

En aquest panorama succint de les revistes culturals n'hem deixat de banda algunes d'aparició més esporàdica i aquelles que no coneixíem. En qualsevol cas, totes elles han contribuït d'una forma o altra a crear aquesta continuïtat, més superficial o més subterrània, en les publicacions culturals de Manresa.

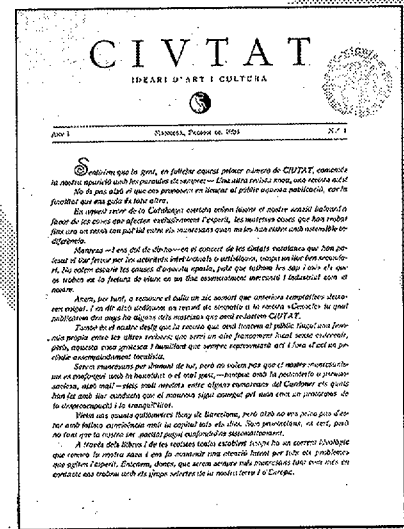
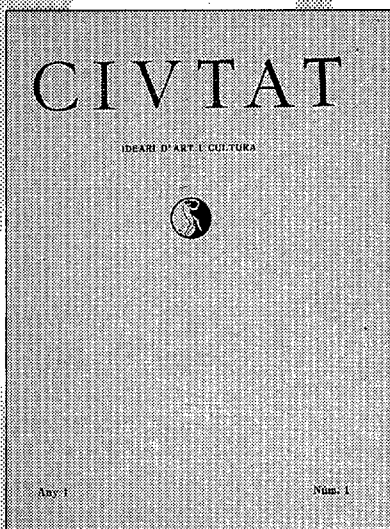
REVISTES CULTURALS MANRESANES

CENACLE REVISTA CULTURAL

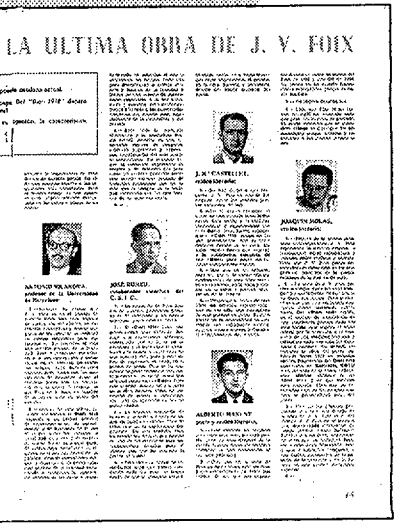
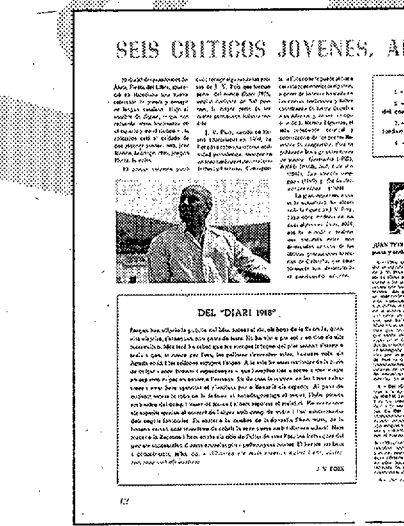
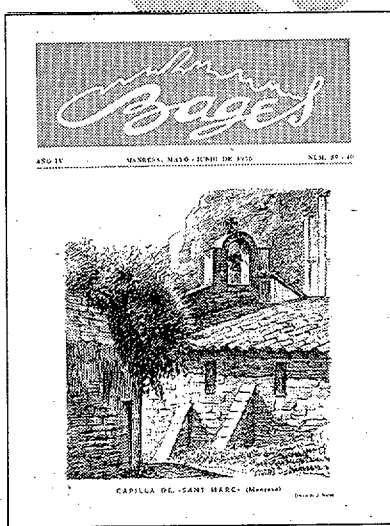
Revista literària d'inspiració noucentista que es publicà a Manresa des del desembre de 1915 fins als mesos de novembre i desembre de 1917. Era impulsada per Fidel Riu i Dalmau i editada per la impremta Esparbé. Hi col·laboraren els principals intel·lectuals catalans d'aquell moment. Per exemple, Josep Pla hi publicà el primer article (reproduït a sobre).

CIUTAT IDEARI D'ART I CULTURA

Revista cultural interdisciplinària. Es publicà a Manresa des del febrer de 1926 fins a 1928. Era dirigida per Fidel Riu i Dalmau i patrocinada per Ramon Torra, propietari de la impremta Sant Josep i de la llibreria de la Plana de l'Om. Hi col·laboraren els intel·lectuals catalans més importants dels anys vint. A dalt, l'editorial del primer número, i la primera pàgina d'un article sobre Dalí signat per Sebastià Gasch.

BAGES. REVISTA DE TEMAS CULTURALES Y CIUDADANOS

Revista cultural manresana publicada fonamentalment en castellà i impulsada per l'Associació d'ex-alumnes de l'Institut Lluís de Peguera. Es publicà entre el gener de 1953 i el desembre de 1963. De temàtica bàsicament manresana, acollí, però, col·laboracions dels intel·lectuals joves de postguerra. A dalt, una enquesta sobre J.V. Foix als crítics catalans més rellevants del moment.